

TIKUVCHILIK MATERIALSHUNOSLIGI

Olimova Gulhumor Baxtiyorovna

*Farg'ona viloyati Quva tuman kasb-hunar
maktabining tikuvchilik fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu mlapqolpa kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun «Tikuvchilik materialshunosligi» bo'yicha tuzilgan dastur asosida yozilgan bo'lib, o'quvchilar to'qimachilik tilalarining ilinishidan bishlab, ti tayyor tikuvchilik mahsulitlarining fizik-maxanik va kimyoviy tuzilishlari bilan yaqindan tanishadilar, shuningdek, tabiiy va sun'iy gazlamalar, charm va mo'yna materiallar ularning turlari, sifati haqida yetarli ma'lumotlar keltirilgan. Ushbu «Tikuvchilik materialshunoslik bo'yicha ma'lumot kasb-hunar kollejlari o'quvchilari hamda soha mutaxassislari uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: materialshunoslik, tola, jun, paxta, kimyoviy tola.

Hozirgi vaqtda davlatimiz oldida turgan eng muhim vazifalardan biri aholini sifatli, hamda bejirim tikuvchilik buyumlari bilan ta'minlashdir. Chunki, u insonlarning atrof-muhitdan himoya qilishga, hamda ularning go'zalligini ta'minlashga qaratilgan.

Materialshunoslik — to'qimachilik materiallarining, ya'ni: tola, ip, eshilgan mahsulit, gazlama, trikotaj va to'qima materialarning olinishi, tuzilish va xissalarini o'rganishda ishlatiladigan uslub va asbib-uskunalardan foydalanishni o'rgatadigan fandır.

O'zbekiston Respublikasining bozor iqtisodiyoti rivojlanishi uni boshqarayotgan mutaxassislarning malakasi, tajribasi, boshqaruvchanlik qobiliyati kabi qator omillaiga boqliq. O'zbekistondagi tikuvchilik sanoati aholini sifatli va bejirim kiyim-kechaklar bilan ta'minlashi lozim, chunki insonyatida eng zarur narsalardan birinchisi oziq-ovqat bo'lsa, ikkinchisi kiyim-kechakdir. U insonlarning badanini atrof-muhit ta'siridan saqlash va ularning go'zalligini ta'minlashga mo'ljallangan. Umuman barcha turdagi kiyimlarni quyidagilarga bo'lish mumkin:

1. Vazifasiga ko'ra- kundalik kiyiluvchi, uyda kiyiladigan, kiyram shodiyonalarda kiyiladigan, sport bilan shug'ullanganda kiyiladigan, maxsus ishlar uchun kiyiladigan va hokazolar.
2. Kiyuvchi shaxsning jinsi va yoshiga ko'ra- erkaklar, ayollar va bolalar kiyimi. Kiyim mavsumiga ko'ra - qishki, yozgi, bahorgi va kuzgi.
3. Tikiladigan materiallariga ko'ra- gazlamalardan, mkolaj va noto'qima matolardan, tabiiy yoki sun'iy charmdan hamda boshqa materiallardan ishlab chiqarilgan buyumlar. Ishlab chiqarilayotgan tikuvchilik buyumlarining sifatiga bo'lgan talablar

kundan-kunga oshib bormoqda. Tayyor mahsulotning sifati esa ishlab chiqarishning zamonaviy texnika vosiialari bilan jihozlanishiga, texnologik jihatdan yaxshi tashkil qilinishiga, tikuvchilik materiallarining tog‘ri olinishiga va ularning sifatiga boqliqdir.. Tolalarning tasnifi:

Tolalar tarkibi va olinish usullariga ko‘ra tabiiy va kimyoviy tolalarga bo‘linadilar. Tabiiy tolalarga tabiatdagi organik va noorganik mavjudotlardan olinuvchi to‘qimachilik tolalari kiradi. Tabiiy organik tolalar o‘simliklarning chigiti va mevasidan (paxta, ko‘r, kapok), poyasidan (zig‘ir, jut, kanop va hakoza), barglaridan (yukka, abaka, manilla) olinadi. Tabiiy organik tolalar jumlasiga qo‘y, ecli, tuya va boshqa hayvonlarning terisi ustidagi tuk qoplamasidan olinuvchi jun tolalari hamda tut va eman qurtlarining bezlari ishlab chiqaradigan tabiiy ipak kiradi. Tolalarning asosiy xossalari Tolalarning asosiy xossalari jumlasiga uzunligi, yo‘qonligi, mustahkamligi, cho‘zilishdagi uzayishi, gigienik xossalari kiradi. Tolalar uzunligi tekislangan tolaning ikki uchlari orasidagi masofani bildiradi. U millimetr (paxta tolas), santimetr (jun tolas) yoki metr (kimyoviy tolalar) birliklarida ifodalaniladi. Tabiiy tolalar:

Paxta - g‘o‘za deb ataladigan o‘simlik urug‘ini (chigitni) qoplab turadigan ingichka tolalar bo‘lib, o‘rta tolali paxta tolasining uzunligi 26-35 mm, chiziqiy zichligi 0,17-0,22 teks, uzun tolali paxta tolasining uzunligi 35-50 mm, chiziqiy zichligi 0,13-0,15 teks. Paxta tolas bitta o‘simlik hujayrasidan iborat bo‘lib, uchta qatlamlardan tashkil topgan bo‘ladi. Birinchi qatlam kutikula deb ataladi. Bu qatlam o‘z tarkibida yoq, mum va boshqa moddalar bilan birikkan tsellyulozadan iborat. U tolani tashqi namlik va mexanik ta'sirlardan saqlaydi. Shunga o‘dhash tolalar ko‘p, misol uchun, jun, ipak va hokoza.

Tikuvchilik materialshunoslik sohasi dolzarb va izchil mavzu. Buni oxiriga yetish uchun yanada chuqur yondashishimiz shart. Hozir bu maqolada namunalar va ba'zi muhim ma'lumotlar joy oldi.

Adabiyotlar:

1. Tixomirov V.B. Netkano‘e klenno‘e material. -L.:L. I., 1966.-349 s.
2. Straxov I.P. i dr. Ximiya i texnologiya koji i mexa. -M., 1989.
3. G olovteeva A .A ., K utsidi D .A ., Sankin L.B. Liboratomo‘y praktikum po texnologii koji i mexa. -M., 1992.
4. Spravochnik kojevnika. Pod red. K.M.Zurabyana. M.,1984.
5. F.B.Serevitonov. Tovarovedenie pushko-mexovog so‘rya. - M.,1982.